

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduste valdkond
Haridusteaduste Instituut
Koolieelse lasteasutuse õpetaja õppekava

Eve Järve, Sigrid Plakso

ÕPETAJA ENESETÕHUSUS KAASAVA HARIDUSE RAKENDAMISEL JA
ENESETÕHUSUSE SUURENDAMISEKS PAKUTAV TUGI KOOLIEELSES
LASTEASUTUSES

Bakalaureusetöö

Juhendaja: haridusteaduste nooremlektor Pille Nelis

Tartu 2025

Kokkuvõte

Õpetaja enesetõhusus kaasava hariduse rakendamisel ja enesetõhususe suurendamiseks pakutav tugi koolieelses lasteasutuses.

Õpetaja enesetõhusus on kaasava hariduse rakendamisel alushariduses võtmetähtsusega, kus õpetajate igapäevatööks on mitmekesise taustaga laste kaasamine ja nende vajaduste toetamine. Bakalaureusetöö eesmärk oli välja selgitada õpetajate enesetõhusus kaasava hariduse rakendamisel ning enesetõhususe suurendamiseks pakutav tugi koolieelses lasteasutuses. Eesmärgi saavutamiseks kasutati nii kvantitatiivset kui ka kvalitatiivset uurimisviisi, sh TSES skaalat, mille alusel mõõdeti õpetajate enesetõhusust kolmes kategoorias- õpetamise strateegiad, rühma juhtimine ja laste kaasamine. Andmeid analüüsiti kasutades kirjeldava statistika ja seoste leidmiseks korrelatsioonanalüüsi. Tulemustest selgus, et õpetajad hindasid oma enesetõhusust pigem kõrgeks, kuid tunnetasid ebakindlust rühma juhtimise üldises kategoorias. Enesetõhususe suurendamiseks vajati mitmekülgset tuge, sh tugispetsialistide olemasolu, väiksemaid rühmi, praktilisi koolitusi ning süsteemset koostööd juhtkonnaga. Uuring tõi esile vajaduse järjepideva tugisüsteemi järele, mis toetaks õpetajate enesetõhusust kaasava hariduse rakendamisel.

Võtmesõnad: *enesetõhusus, koolieelne lasteasutus, kaasav haridus*

Abstract

Teacher`s self-efficacy in implelenting inclusive education and the support provided by kindergarten to increase self-efficacy.

Teacher self-efficacy plays the key role in implementing inclusive education because teachers have to support children from diverse backgrounds day by day. The aim of the bachelor's thesis was to find out the teachers' self- efficacy in implementing inclusive education and the support provided to increase self-efficacy in preschool institutions. To achieve the goal, the quantitative research method was used, including the Teacher Sense of Efficacy Scale (TSES). Data analysis included descriptive statistics and correlation analysis. Results showed that teachers rather rated their self-efficacy as high but felt insecure in a group management. To improve selfefficacy, teachers emphasized the need for support, such as smaller group sizes, access to specialists, practical training, and collaboration with colleagues and management. The study emphasized the need of a stable support system to promote teachers' self-efficacy in implementing inclusive education.

Keywords: *self- efficacy, inclusive education, preschool, preschool institution*

Sisukord

<i>Kokkuvõte</i>	2
<i>Abstract</i>	2
<i>Sissejuhatus</i>	4
<i>Enesetõhususe mõiste ja olulisus</i>	5
Õpetajate enesetõhusus kaasava hariduse rakendamisel	6
Enesetõhususeks pakutav tugi ja selle olulisus	7
<i>Töö eesmärk ja uurimisküsimused</i>	8
<i>Metoodika</i>	8
Valim	9
Andmekogumine.....	10
Andmeanalüüs.....	11
<i>Tulemused</i>	12
Lasteaiaõpetajate enesetõhususe suurendamiseks pakutav ja vajalik tugi kaasava hariduse rakendamisel.	16
<i>Arutelu</i>	18
Lasteaiaõpetajate enesetõhususe suurendamiseks pakutav ja vajalik tugi kaasava hariduse rakendamisel.....	19
<i>Töö piirangud ja praktiline väärtus</i>	20
<i>Tänuõnad</i>	20
<i>Autorsuse kinnitus</i>	20
<i>Kasutatud allikad</i>	21
<i>Lisa 1. Küsimustik</i>	25
<i>Lisa 2. Väidete jaotumine kategooriatesse</i>	29

Sissejuhatus

Õpetaja enesetõhusus mängib olulist rolli õpetajate otsustes kasutada diferentseeritud õpetamisstrateegiaid ja kohandada õpet vastavalt iga õpilase vajadustele (Bandura, 1997). Iga õppija vajadustega arvestamine on oluline põhimõte kaasava hariduse rakendamisel (Nelis & Pedaste, 2020), mis on ka Eesti hariduskorralduse juhtivaks põhimõtteks (Haridus- ja Teadusministeerium, s.a.). Seega on kaasava hariduse teema aktuaalne ning puudutab suurt osa ühiskonnast. OSKA (2018) uuringust tuleb välja, et õpetajad vajavad oma töös aina rohkem teadmisi eripedagoogikast ning oskusi rakendada iga õpilase eripärast tulenevalt erinevaid õpimetoodikaid. Riigikontrolli (2020) auditis tõdeti, et kuigi aastate jooksul on õpetajatele pakutud erinevaid täiendkoolitusi, hindavad nad endiselt oma oskusi ja teadmisi erivajadustega laste õpetamisel väheseks. Küsitletud lasteaiaõpetajatest tundis vaid 5% end tuge vajavate laste õpetamisel kindlalt. Häidkind & Oras (2016) toovad välja, et eakohaselt arenenud laste õpetamiseks on õpetajad piisavalt pädevad, kuid erivajadustega laste kaasamisel puututakse kokku raskustega, mis tulenevad laste käitumisest ja õppimisega seotud probleemidest ning õppekorraldusest. Õpilaste õppeedukust mõjutab omakorda õpetaja enesetõhusus, kuna kõrge enesetõhususega õpetajad usuvad, et nad suudavad mõjutada õpilaste elu (Durowoju & Onuka, 2015). Samuti mõjutab enesetõhusus õpetajate toimetulekut tööalaste tagasilöökidega (Meristo, 2016).

Näiteks on varasemalt uuritud nii Eestis kui ka teistes riikides õpetajate enesetõhusust (Kasak, 2014; Mugu, 2011; Perera *et al.*, 2017; Sild, 2018). Samuti on uuritud kaasava hariduse rakendamist nii koolieelses lasteasutuses kui ka koolis (Nelis, 2023; Pindis, 2020; Sarapuu & Viidu, 2022). Autoritele teadaolevalt pole Eestis uuritud õpetajate enesetõhusust kaasava hariduse rakendamisel ning enesetõhususe suurendamiseks pakutavat tuge koolieelses lasteasutuses. Samas on kaasava hariduse rakendamisel õpetaja enesetõhusus oluline (Sharma *et al.*, 2012). Seega on siinse bakalaureusetöö uurimisprobleem, et õpetajate enesetõhusus on kaasava hariduse rakendamisel oluline, aga puudub selgus, milline on Eesti lasteaiaõpetajate enesetõhusus kaasava hariduse rakendamisel ja kuidas seda suurendada.

Selles töös antakse kirjanduse põhjal ülevaade õpetaja tajutud enesetõhususega seonduvast kaasava hariduse rakendamisel ning enesetõhususe suurendamiseks pakutavast toest koolieelses lasteasutuses. Töö algab õpetajate tajutud enesetõhususe mõiste selgitamise ja selle olulisusega, selle rollist kaasava hariduse rakendamisel ning enesetõhususe suurendamiseks pakutavast toest koolieelses lasteasutuses.

Edasi tutvustatakse uurimise metoodikat ja tuuakse välja tulemused ja esitatakse arutelu tulemuste üle.

Teoreetilised lähtekohad

Enesetõhususe mõiste ja olulisus

Enesetõhususeks nimetatakse inimese subjektiivset usku enda võimetusse ja oskustesse (Bandura, 1997). Enesetõhususe teooria (self-efficacy theory) on välja töötanud Albert Bandura sotsiaal-kognitiivse teooria põhjal.

Läbi enesetõhususe saab määrata inimese tundeid, mõtteid, käitumist ning motivatsiooni, mis tähendab, et enesetõhususel on suur mõju inimese heaolule ja enda saavutustele (Bandura, 1994). Enesetõhusus tähistab indiviidi veendumust oma võimes täita konkreetset ülesannet antud olukorras. Erinevalt enesekindlusest on enesetõhusus kontekstispetsiifiline ja pigem muutuv kui püsiv isiksuseomadus. Enesetõhusus omab otsest mõju individuaalsele tulemuslikkusele (Bandura, 1997). Usk enesetõhususse moodustab olulise aluse individuaalsele tegevusele. Taju enesetõhususest väljendub võimes organiseerida enda tegevusi ning lahendada tekkinud probleeme, mis on vajalikud seatud eesmärkide saavutamiseks (Bandura, 1997).

Bandura (1977) on väitnud, et enesetõhusus avaldab mõju käitumise alustamisele, tehtavatele pingutustele ning käitumise järjepidevusele, hoolimata esile kerkivatest väljakutsetest ja võimalikest negatiivsetest kogemustest. Kui indiviidil puudub enesetõhusus, võib ta olla võimetu olukorda tõhusalt juhtima isegi, kui tal on teadmised selle kohta, mida peaks tegema. Enesetõhususe puudumine tekitab lõhe teadmiste ja tegevuste vahel, mis raskendab olukorrale sobiva käitumise valimist (Bandura, 1997). See tähendab näiteks, et õpetaja ei suuda oma töös teha sobivaid valikuid ja langetada sobivaid otsuseid. Enesetõhusus on domineeriv tegur, mis mõjutab inimeste valikuid tegevuste osas, millest nad osa võtavad. See omab otsustavat tähtsust pingutuse, järjepidevuse ja stressirohkete olukordade lahendamise osas (Bandura, 1977).

Laialdaselt levinud arusaam kõrgemast enesetõhususest on seotud parema toimetulekuga raskuste korral. Inimesed, kelle enesetõhusus on kõrge, on püsivad ja jätkavad jõupingutusi soovitud tulemuste saavutamiseks (Bandura, 1997). Näiteks, kui õpetajal midagi ebaõnnestub, siis ta ei heitu, vaid otsib lahendusi. Ka Park (2016) toetab eelnevat arvamust, rõhutades, et isikud, kellel on kõrgem enesetõhususe tase, suudavad ka keerulistel aegadel efektiivsemalt tegutseda. Isikud, kellel on madal enesetõhususe tase, kalduvad kiiresti loobuma, kui nad ei näe oma pingutuste tulemusi (Bandura, 1997) ja nad ilmutavad suuremat tõenäosust loobumiseks ning võivad leida keeruliste ülesannete lõpuleviimise raskendatud (Park, 2016).

Sotsiaal-kognitiivse teooria kohaselt on enesetõhusus varieeruv kolmes dimensioonis:

Õpetaja enesetõhusus kaasava hariduse rakendamisel ja selle suurendamiseks pakutav tugi 6

tase, intensiivsus ja ulatus. Taseme dimensioon näitab, kui keerulistes olukordades õpetaja usub end suutvat toime tulla, intensiivsus kajastab tema kindlustunnet oma võimesses, ja ulatus määratleb, kui laialdaselt õpetaja peab oma enesetõhusust kehtivaks erinevates õppetegevustes (Bandura, 1977). Bandura (2006) rõhutab veel, et enesetõhususe usk mõjutab inimeste kognitiivset protsessi, nende valitud tegevuskäike, seatud väljakutseid ja eesmärgi. Lisaks avaldab enesetõhusus mõju pühendumusele, pingutustele eesmärkide saavutamiseks ning vastupanule takistustele ja ebameeldivatele olukordadele.

Kokkuvõttes saab öelda, et õpetaja enesetõhususel on õpetaja töös oluline roll ja see mõjutab laste õppimist. Ka kaasava hariduse rakendamisel on õpetaja enesetõhusus oluline.

Õpetajate enesetõhusus kaasava hariduse rakendamisel

Kaasava hariduse rakendamisel on oluliseks teguriks õpetajate enesetõhusus (Emmer & Stough, 2001; Gibson & Dembo, 1984; Hoover-Dempsey Sandler, 1997). Õpetaja enesetõhusus on oluline tegur õppekava diferentseerimisel ja õpilaste individuaalsete erinevuste tunnustamisel. Lasteaiaõpetajad, kes tunnevad end kindlalt oma võimetes kohandada õppekavasid vastavalt iga lapse arengutasemele ja vajadustele, on tõenäolisemalt edukamad laste kaasamisel ja õppimisvõimaluste pakkumisel (Gibson & Dembo, 1984).

Õpetajad, kelle enesetõhusus on kõrgem, suudavad lastele pakkuda rohkem diferentseeritud ülesandeid (Weiss *et al.*, 2019) ning suunavad neid harvem eripedagoogika õppetegevustesse (Yada *et al.*, 2022). Usaldusväärne empiiriline materjal toetab seost õpetajate enesetõhususe ning paremate õpitulemuste, kõrge akadeemilise saavutuse ja motivatsiooni vahel (Sharma & George, 2016). Bilali (2013) uuringus on samuti leitud, et õpetaja enesetõhusus ja õpilaste õpitulemused on omavahel positiivses seoses.

Lasteaiaõpetajate enesetõhususe tase mõjutab nende valmisolekut professionaalseks arenguks ja uute õpetamismeetodite õppimiseks. Enesetõhususe tunne aitab õpetajatel tõhusalt suhelda ja kaasata vanemaid laste õppimisprotsessi. Uuringud on leidnud, et samamoodi mõjutab õpetajate usk oma võimesses vanemate kaasamise strateegiate rakendamist, mis omakorda toetab lapse arengut ja õppimist (Hoover-Dempsey & Sandler, 1997).

Kõrge enesetõhususega lasteaiaõpetajad on paremini varustatud, et märgata ja toetada erivajadustega laste õppimist, rakendades varajase sekkumise strateegiaid ja kohandades õppekeskkonda, et vastata nende laste vajadustele (Sharma *et al.*, 2012). Mida suurem on õpetajate enesetõhusus, seda rohkem pööravad nad tähelepanu õppijate motiveerimisele. Lisaks võib õpetaja enda hinnang enesetõhususele ennustada tema võimalikku läbipõlemist (Lukáčová, 2018). Seetõttu avaldab see otseselt mõju õpetajaameti edule (Malva *et al.*, 2018).

Õpetaja enesetõhusus kaasava hariduse rakendamisel ja selle suurendamiseks pakutav tugi 7

Õpetajate enesetõhusus kaasava hariduse rakendamisel on määrava tähtsusega, mõjutades nii õppekavade kohandamist, õpilaste kaasamist, kui ka õpitulemusi. Uuringud kinnitavad, et kõrgema enesetõhususega õpetajad, pakuvad lastele rohkem kohandatud õppetegevusi, tulevad paremini toime lastevanematega suhtlemisel ning ennetavad võimalikku läbipõlemist.

Õpetajate enesetõhususe toetamine on oluline nende arengu ja kaasava hariduse kvaliteedi saavutamisel. Tõhusad tugimeetmed aitavad õpetajatel tõsta enesetõhusust ning oskusi paremini toime tulla kaasava hariduse rakendamisega.

Enesetõhususeks pakutav tugi ja selle olulisus

On äärmiselt oluline, et õpetaja enesetõhusus töös õppimisel lisatuge vajavate lastega oleks kõrge ning saaks tuge ja toetust (Malinen *et al.*, 2013). Meristo ja Eisenschmidt (2014) uuring toob välja, et kõrgema enesetõhususega õpetajad on innovatsioonidele avatumad ning valmis toetama oma õpilasi ka keerulistes olukordades, mis on kaasava hariduse õnnestumiseks oluline. Ka Nelis jt (2020) on toonud välja, et edukas kaasava hariduse rakendamine eeldab süsteemset lähenemist, mis arvestab lapse, pere, õpetaja, institutsiooni ja riigi tasandi omavahelist seotust ja mõju. Bandura (1997) rõhutab, et üks enesetõhususe suurendamise olulisemaid mehhanisme on meisterlik kogemus – kui õpetaja suudab mõne keerulise olukorraga edukalt toime tulla, suureneb tema usk oma pädevusse. Seega on oluline luua õpetajatele võimalusi järjepidevaks professionaalseks arenguks, kus nad saavad proovida, katsetada ja saada tagasisidet turvalises keskkonnas.

Teine oluline tegur on sotsiaalne tugi, mis väljendub kolleegide ja juhtkonna poolsete tunnustuses ja koostöös. Tammemäe jt (2023) rõhutavad, et õpetajate professionaalne areng ning enesetõhususe tõstmine eeldavad kollektiivset õppimist ja süsteemset meeskonnakoolitust. Kui kogu meeskond jagab sarnaseid arusaamu kaasava hariduse põhimõtetest, suureneb ka õpetajate kindlustunne ja suutlikkus teha koostööd erivajadustega laste toetamisel.

Lisaks mängivad olulist rolli mentorlus, kovisioon ja supervisioon, mis aitavad õpetajatel struktureeritult oma tööd analüüsida ja leida lahendusi keerulistele olukordadele (Ingersoll *et al.*, 2011). Need praktikad aitavad vähendada läbipõlemise riski ja tõsta õpetajate üldist töörahulolu.

Sotsiaal-kognitiivse teooria järgi on kompetentside arendamisel oluline mitmete asjaolude arvestamine, sh koolituste ja eelneva valdkondliku kogemuse roll (Bandura, 1997).

Õpetaja enesetõhusus kaasava hariduse rakendamisel ja selle suurendamiseks pakutav tugi 8

Bandura (1997) täpsustab, et koolitused ja eelnev praktiline kogemus soodustavad enesetõhususe arengut. Pädevus ja spetsiifilised oskused on olulised enesetõhususe ja teadliku toimimise toetamisel. Tammemäe jt (2023) rõhutavad, et õpetajate professionaalne areng ja enesetõhususe tõstmine eeldavad kollektiivset õppimist ja süsteemset meeskonnakoolitust. Koolituse käigus areneb õpetajate arusaam kaasava hariduse praktilistest aspektidest ning paranevad oskused ühiselt tegutseda ja muutusi ellu viia. Kollektiivne lähenemine on tõhus, sest kogu meeskonna kaasamine suurendab ühtset arusaama kaasamise printsiipidest, aidates õpetajatel üksteise toetusel oma kindlustunnet ja pädevust tõsta.

Õpetajate koolitusprogrammid peaksid sisaldama kaasava hariduse teemasid, sh diferentseeritud õpetamist, individuaalsete õppekavade kohandamist ja käitumise juhtimist. Lisaks on oluline pakkuda õpetajatele jooksvat toetust ja supervisiooni, et tõsta nende enesetõhusust ja oskusi töötada erivajadustega lastega (Florian & Linklater, 2010). Ingersoll jt (2011) leidsid, et mentorlus ja kolleegide tugi mitte ainult ei tõsta õpetajate enesetõhusust, vaid aitab ka vähendada õpetajate ametist lahkumise määra.

Töö eesmärk ja uurimisküsimused

Töö keskendub sellele, kuidas õpetajad tajuvad oma võimekust kaasava hariduse rakendamisel ning millist haridussüsteemi poolset ja professionaalset tuge nad selleks vajavad. Kuna õpetaja enesetõhusus mõjutab otseselt tema õpetamisstrateegiate valikut, rühma juhtimist ja laste kaasamist (Bandura, 1997; Tschannen-Moran & Woolfolk Hoy, 2001), on oluline mõista, millistes enesetõhususe valdkondades tunnevad õpetajad end kindlamalt ning millised valdkonnad vajavad täiendavat tuge. Bakalaureusetöö eesmärgiks on selgitada välja õpetajate hinnangud oma tööga seotud enesetõhususele kaasava hariduse rakendamisel ning enesetõhususe suurendamiseks pakutav tugi koolieelses lasteasutuses. Eesmärgist tulenevalt püstitati kaks uurimisküsimust:

1. Milline on õpetajate hinnangul nende enesetõhusus kaasava hariduse rakendamisel koolieelses lasteasutuses?
2. Millist tuge saavad ja vajavad õpetajad enda hinnangul enesetõhususe suurendamiseks kaasava hariduse rakendamisel koolieelses lasteasutuses?

Metoodika

Töö eesmärgist ja uurimisküsimustest lähtuvalt valiti uurimismeetodiks kvantitatiivne uuring ja andmekogumiseks küsitlus. Kvantitatiivne lähenemine võimaldas koguda struktureeritud ja

Õpetaja enesetõhusus kaasava hariduse rakendamisel ja selle suurendamiseks pakutav tugi 9

võrreldavat teavet õpetajate tajutud enesetõhususe ning nende poolt tajutud toetuse kohta kaasava hariduse rakendamisel. Kuna bakalaureusetöö eesmärgiks oli selgitada välja õpetajate hinnangud enda enesetõhususele ja mõista, millist tuge nad vajavad selle suurendamiseks, oli kvantitatiivne meetod sobiv valik, sest see võimaldas varasemalt kohandatud skaalat kasutades saada enesetõhususega seotud struktureeritud info suurelt hulgalt lasteaiaõpetajatelt.

Varasemad enesetõhususe uuringud hariduse valdkonnas (Bandura, 1997; Tschannen-Moran & Woolfolk Hoy, 2001; Taimalu & Õim, 2005) on samuti edukalt kasutanud kvantitatiivset meetodit, et mõõta õpetajate enesetõhusust ja analüüsida selle seoseid muude teguritega (nt koolitustel osalemine ja õpetajate enesetõhusus). Sellest lähtuvalt otsustati kvantitatiivse uuringu kasuks, kasutades standardiseeritud mõõtevahendit.

Valim

Valimi moodustasid 127 lasteaiaõpetajat, kellel on igapäevane kokkupuude laste erinevate vajadustega lasteaias. Valimi koostamisel arvestati töö autorite olemasolevaid kontakte, koostööpartnereid ja lähikogukonda.

Esiialgu oli kavandatud uurimus läbi viia Võru valla kolmes ning Pärnu linna viies lasteaias. Kuna soovitud suurusega valimit ei saadud kokku, sest küsimustikule vastajaid oli siiski oodatust vähem, siis otsustati küsimustik lisada veebikeskkonda õpetajatele suunatud Facebooki gruppi, kus sellele vastasid õpetajad erinevatest Eesti linnadest ja maakondadest. Valim hõlmas erineva haridustasemega (vt tabel 1) ning õpetajaid erinevate teadmistega kaasava hariduse rakendamise kohta koolieelses lasteasutuses. Valimi 127-st vastajast tõi 27 välja, et on osalenud piisavalt täiendkoolitustel kaasava hariduse rakendamiseks, sama paljud tõi välja ka mitteosalemise. Samas tõi üle poole vastajatest ($n = 67$) välja, et sooviks veel koolitustel osaleda ning 6 vastajat väitis, et juhtkond ei võimalda koolitustel osaleda, kuigi nad seda sooviksid.

Tabel 1. Uuringus osalenute haridustase

	Vastajate arv (%)	Haridustase
Magistrikraad	21 (16,5 %)	
Bakalaureusekraad	60 (47,2 %)	
Rakenduskõrgharidus	20 (15,7 %)	
Keskeriharidus	12 (9,4 %)	

	12 (9,4 %)
Keskharidus	
Muu	2 (1,6 %)

Andmekogumine

Uuringu läbiviimiseks valiti välja küsimustik lähtudes töö eesmärgist ja uurimisküsimustest. Enesetõhususe hinnangute kogumiseks kasutati Tschannen-Morani ja Woolfolk Hoy (2001) õpetaja enesetõhususe mõõtmise skaalat (Teacher Self-Efficacy Scale, edaspidi TSES), mis on adapteeritud ja tõlgitud Tartu Ülikooli sotsiaalteaduslike rakendusuuringute keskuse RAKE poolt (Tamm *et al.*, 2016). TSES skaalas on 24 väidet, mida palutakse hinnata 9-palli skaalal, kus väärtus 1 tähendas “üldse mitte” ning väärtus 9 “väga palju”. Skaala reliaablust on Tschannen-Moran ja Woolfolk Hoy (2001) ise mõõtnud, kus käesoleva skaala reliaablus jäi vahemikku 0,94.

TSES skaalat on kasutanud Eesti õpetajate enesetõhususe uurimiseks Meristo (2016) oma doktoritöös. Doktoritöös kohandas Meristo skaala Eesti konteksti faktoranalüüsi kaudu, mis andis kindluse skaala kasutamiseks ka selles töös. Samas võeti selles töös konkreetselt kasutusele Simso (2021) magistratöös lasteaiaõpetajatele sobivaks kohandanud TSES küsimustik. Näiteks oli Simso (2021) töös asendatud sõna kool sõnaga lasteaed, sõna klass sõnaga rühm, sõna tund tegevusega ning sõna õpilane lapsega.

Andmete kogumiseks kasutati elektroonilist küsimustikku, mis loodi keskkonnas Google Forms. Küsimustik koosnes kolmest osast (vt lisa 1). Küsimustiku esimeses osas sooviti teada järgmisi taustaandmeid: haridustase, teadmised kaasavast haridusest, kaasava haridusega seotud koolitustel osalemine. Teises osas olid küsimused enesetõhususest, mille koostamisel võeti aluseks eelmainitud skaala õpetajate enesetõhususe mõõtmiseks. Enesetõhususe kirjeldamiseks jagunevad küsimused kolme kategooriasse õpetamise strateegiad, rühma juhtimine ja laste kaasamine. Kategooria *Õpetamise strateegiad* alla kuulus näiteks küsimus *Kui hästi Teie suudate vastata laste esitatud rasketele küsimustele?* Kategooria *Rühma juhtimise* alla kuulus näiteks küsimus *Kui palju Teie saate teha, et ohjata laste segavat käitumist õppe- ja kasvatustöös?* Kategooria *Laste kaasamine* alla kuulus näiteks küsimus *Kui palju Teie saate teha, et aidata lastel kriitiliselt mõelda?* Kolmandas osas oli kokku kaksteist küsimust, mis olid enesetõhususe toetamise ja suurendamise kohta ning sisaldasid nii kinniseid kui ka avatud küsimusi. Kinniste küsimuste juures kasutati mitut tüüpi skaalasid. Neli küsimust põhines 3-pallisel Likerti tüüpi skaalal („jah“, „ei“, „ei, kuid oleksin huvitatud/sooviksin veel“), et hinnata õpetajate tajutud toetust enesetõhususe suurendamiseks lasteaias. Näiteks

küsitati: „Kas juhtkond võimaldaks Teile mentorit kaasava hariduse rakendamisest tulenevate probleemide lahendamiseks?“. Vastusevarianti jah/ei kasutasime ühe küsimuse juures. Lisaks kasutati kahe küsimuse juures 9-pallist skaalat (vt. lisa 1). Erinevate skaalade kasutamine oli kindlasti töö üheks piiranguks, sest raskendas andmete ühtset analüüsi ja tulemuste esitamist. Lisaks sisaldas küsimustik kahte avatud küsimust .

Käesoleva bakalaureusetöö enesetõhususe kategooriate reliaabluse hindamiseks arvutati cronbachi alfa, millest tulenevalt on reliaablus 0,87 õpetamise strateegiad kategoorias, 0,85 laste kaasamine kategoorias ja rühma juhtimine kategoorias 0,83. Seega sobis skaala õpetajate enesetõhususe uurimiseks kaasava hariduse rakendamisel koolieelses lasteasutuses.

Uuring viidi läbi 2025 aasta jaanuaris - veebruaris. Esmalt saadeti e-kiri Võru valla kolmele ning Pärnu linna viiele lasteaiale, kus paluti lasteaiajuhtidel kiri edastada oma majas töötavatele lasteaiaõpetajatele. Kuna 9-ndaks veebruariks ei olnud me saanud piisavalt vastuseid, otsustasime 10-ndal veebruaril küsimustiku lisada veebikeskkonda õpetajatele suunatud Facebooki gruppi. Kirjas selgitati bakalaureusetöö eesmärki, andmete kogumise protseduuri ja küsimustiku täitmise põhimõtteid. Küsimustik oli anonüümne ja uuringus osalemine oli vabatahtlik- vastajad ei pidanud avaldama nime, lasteaeda, kus nad töötavad ega muud infot, mis võimaldaks vastaja isikut tuvastada. Kuigi küsimustiku sissejuhatuses ei toodud välja eraldi vastamise vabatahtlikkuse aspekti, eeldati, et kõik vastajad osalevad vabatahtlikult ning uurijatena ei avaldanud me survet vastamiseks. Küsimustiku täitmine võttis aega keskmiselt 15 minutit.

Andmeanalüüs

Andmeid analüüsiti kombineeritud lähenemisviisi kasutades. See tähendab, et andmeid analüüsiti nii kvantitatiivset kui kvalitatiivset andmeanalüüsi kasutades. Kvantitatiivne uurimismeetod võimaldab koguda andmeid võimalikult suurelt hulgalt inimestelt (Beilmann, 2020). Kvantitatiivset andmeanalüüsi alustati andmete korrastamisest. Selleks viidi küsimustiku vastused üle programmi MS Excel, kus andmestik korrastati. Sõnalised väärtused (nt. bakalaureusekraad, keskharidus) muudeti numbrilisteks väärtusteks ja skaala sõnalised väärtused kodeeriti (nt jah = 1; ei = 2).

Andmeanalüüs hõlmas kirjeldavat statistikat, täpsemalt sagedusi, aritmeetilisi keskmisi, standardhälvet, miinimumi ja maksimumi. Seoste tuvastamiseks viidi läbi korrelatsioonianalüüs ja selleks leiti Spearmani korrelatsioonikordaja. Spearmani korrelatsioonikordajat kasutati, sest osad andmed olid järjestikaskaalal.

Kvalitatiivset sisuanalüüsi kasutati kahe avatud küsimuse vastuste analüüsiks. Sisuanalüüsi käigus tuvastati teisest uurimisküsimusest lähtuvad tähenduslikud üksused (näiteks teksti osa, lause, sõna), millele anti nimetus ehk kood. Hiljem koondati sarnase tähendusega koodid suuremateks kategooriateks. Avatud küsimuste vastuste kodeerimisega tegelesid autorid kõigepealt eraldi, seejärel võrreldi tekkinud koodide sobivust üheskoos. Tekkinud erinevuste puhul arutati omavahel koodi nimetuse sobivuse üle ning jõuti ühisele seisukohale. Viimase etapina koondati üheskoos kõik ühiselt läbi arutatud koodid suurematesse kategooriatesse. Kategooriate alla koondati sisuliselt samatähenduslikud koodid. Näiteks koodid vajadus logopeedi või eripedagoogi teenuse järele koondati kategooriasse vajadus tugispetsialisti järele.

Tulemused

Töö tulemused esitatakse uurimisküsimuste kaupa. Töös püstitati kaks uurimisküsimust:

1. Milline on õpetajate hinnangul nende enesetõhusus kaasava hariduse rakendamisel koolieelses lasteasutuses?
2. Millist tuge saavad ja vajavad õpetajad enda hinnangul enesetõhususe suurendamiseks kaasava hariduse rakendamisel koolieelses lasteasutuses?

Lasteaiaõpetajate hinnangud enda tööalasele enesetõhususele kaasava hariduse rakendamisel. Kokkuvõtlikult võib öelda, et küsimustiku kolme peamise kategooria osas hindasid õpetajad oma enesetõhusust pigem kõrgeks. Veidi kõrgemad hinnangud olid õpetamise strateegiate kategoorias ($M = 7,04$) ja laste kaasamise kategoorias ($M = 7,03$). Rühma juhtimise kategoorias oli keskmine hinnang veidi madalam ($M = 6,68$), mis viitab sellele, et õpetajatel võib olla raskusi käitumise suunamise, reeglite kehtestamise ja probleemsete olukordade lahendamisega. Lasteaiaõpetajate hinnangud oma tööalasele enesetõhususele kaasava hariduse rakendamisel on esitatud tabelis 2.

Tabel 2. Lasteaiaõpetajate hinnangud oma tööalasele enesetõhususele kolme kategooria kohta

Kategooriad	M(SD)	MIN	MAX
Õpetamise strateegiad	7,04 (0.84)	4,00	9,00
Laste kaasamine	7,03 (0.86)	4,00	9,00
Rühma juhtimine	6,68 (0.88)	3,50	9,00

Märkused: M- aritmeetiline keskmine; SD-standardhälve; Min-miinumum; Max-maksimum

Õpetamise strateegiate kategoorias sisalduvate küsimuste puhul oli õpetajate enesetõhusus läbivalt sarnane, mõnevõrra madalam oli see õppetegevuse korraldamise osa arvestades iga lapse eripäraga ($M = 6,27$) (vt tabel 3).

Tabel 3. Õpetamise strateegia kategoorias esinenud väited

Õpetamise strateegiad	M
Kui hästi Teie suudate vastata laste esitatud rasketele küsimustele?	7,23
Millisel määral Teie suudate hinnata, kui hästi on lapsed Teie poolt õpetatust aru saanud?	7,24
Millisel määral Teie suudate sõnastada laste jaoks häid küsimusi?	6,93
Kui hästi Teie suudate korraldada õppetegevust, et see arvestaks iga lapse eripäraga rühmas?	6,27
Millisel määral Teie suudate esitada lastele alternatiivseid selgitusi või näiteid, kui lastel on arusaamisega raskusi?	6,97
Kui hästi Teie suudate rakendada õppetegevuses erinevaid õppemeetodeid?	7,15
Kui hästi Teie suudate pakkuda jõukohaseid väljakutseid võimekamatele lastele?	6,97

Rühma juhtimise kategoorias sisalduvate küsimuste juures oli õpetajate enesetõhusus läbivalt sarnane, mõnevõrra madalam oli suutlikkus tagada, et üksikud probleemsed lapsed ei rikuks õppetegevust ($M = 6,28$) (vt tabel 4).

Tabel 4. Rühma juhtimise kategoorias esinenud väited

Rühma juhtimine	M
Millisel määral Teie suudate lastele selgeks teha oma ootusi nende käitumise kohta?	7,23
Kui palju Teie saate teha, et ohjata laste segavat käitumist õppe- ja kasvatustöös?	7,00
Kui hästi Te suudate lastele kehtestada töökorraldusi, et tegevused kulgeksid ladusalt?	7,23

Õpetaja enesetõhusus kaasava hariduse rakendamisel ja selle suurendamiseks pakutav tugi 14

Kui palju Teie saate teha, et lapsed järgiksid rühma reegleid? 7,70

Kui palju Teie saate teha, et rahustada teisi segavat või lärmavat last? 6,90

Kui palju Teie saate teha, et kohandada oma õppetegevusi erinevate laste jaoks sobivale tasemele? 6,77

Kui hästi Teie suudate tagada, et mõned lapsed ei rikuks tervet õppetegevust? 6,28

Kui hästi Teie suudate reageerida trotslikult käituvatele lastele? 6,78

Laste kaasamise kategoorias sisalduvate küsimuste juures oli õpetajate enesetõhusus kõikide küsimuste osas sarnane. Mõnevõrra kõrgemad olid suutlikkus toetada laste usku ülesannetega hakkama saamisel ($M = 8,0$) ja suutlikkus soodustada laste loovust ($M = 8,01$). Samas mõnevõrra madalam tulemus oli suutlikkus toetada peresid laste hakkamasaamisel lasteaias (vt tabel 5).

Tabel 5. Laste kaasamise kategoorias esinenud väited

Laste kaasamine	M
Kui palju Teie saate teha, et aidata lastel kriitiliselt mõelda?	6,78
Kui palju Teie saate teha, et motiveerida lapsi, kes ei ole õppetegevusest huvitatud?	6,98
Kui palju Teie saate teha, et lapsed usuksid, et nad võivad ülesannetega hästi hakkama saada?	8,00
Kui palju Teie saate teha, et aidata lastel väärtustada õppimist?	7,34
Kui palju Teie saate teha, et soodustada laste loovust ?	8,01
	7,11
Kui palju Teie saate teha, et aidata tuge vajaval lapsel õpitud paremini aru saada?	

Kui palju Teie suudate toetada peresid, et aidata nende lastel lasteaias hästi hakkama saada? 6,57

Edasi uuriti, millised on seosed erinevate tegurite vahel, mis võivad õpetajate enesetõhusust mõjutada. Täpsemalt selgitati, kuidas õpetajate haridustase, teadmised kaasavast haridusest ja koolitustel osalemine on seotud nende hinnangutega oma enesetõhususele kolmes kategoorias: õpetamise strateegiate, rühma juhtimise ja laste kaasamisel. Haridustaseme ning õpetajate enesetõhususe vahel on statistiliselt oluline seos kahes kategoorias: õpetamise strateegiate kategoorias ($\rho = 0,28$; $p = 0,041$) ja laste kaasamise kategoorias ($\rho = 0,31$; $p = 0,029$). Haridustaseme ja enesetõhususe rühma juhtimise kategooria vahel statistiliselt olulist seost ei ilmnenud ($\rho = 0,31$; $p = 0,29$) (vt tabel 6).

Tabel 6. Seos enesetõhususe kategooriate ja haridustaseme vahel

Kategooriad	p- väärtus
Õpetamise strateegiad	0.041*
Rühma juhtimine	0.078
Laste kaasamine	0.029*

*statistiliselt oluline seos $p < 0,05$; ** statistiliselt oluline seos $p < 0,01$

Enesetõhususe kolme kategooria ja teadmiste vahel kaasavast haridusest on statistiliselt oluline positiivne seos. Kõige tugevam seos on teadmiste ja enesetõhususe laste kaasamise kategooria vahel ($\rho = 0,41$; $p = 0,003$). Statistiliselt oluline, aga mõõdukas seos esines teadmiste ja enesetõhususe rühma juhtimise kategoorias ($\rho = 0,38$; $p = 0,007$) ning õpetamise strateegiate kategoorias ($\rho = 0,35$; $p = 0,012$)(vt tabel 7).

Tabel 7. Seos enesetõhususe kategooriate ja teadmiste vahel kaasavast haridusest

Kategooriad	p- väärtus
Õpetamise strateegiad	0.012*
Rühma juhtimine	0.007**
Laste kaasamine	0.003**

*statistiliselt oluline seos $p < 0,05$; ** statistiliselt oluline seos $p < 0,01$

Koolitustel osalemise ja enesetõhususe kategooriate vahel on mõõdukas ja statistiliselt positiivne oluline seos. Laste kaasamise kategoorial ($\rho = 0,36$; $p = 0,010$) on kõige tugevam seos koolitustel osalemisega (vt tabel 8).

Tabel 8. Seos enesetõhususe kategooriate ja koolitustel osalemise vahel

Kategooriad	p- väärtus
Õpetamise strateegiad	0.025*
Rühma juhtimine	0.038*
Laste kaasamine	0.010*

*statistiliselt oluline seos $p < 0,05$; ** statistiliselt oluline seos $p < 0,01$

Lasteaiaõpetajate enesetõhususe suurendamiseks pakutav ja vajalik tugi kaasava hariduse rakendamisel. Täpsemalt selgusid tulemused selle kohta, kuidas toetab lasteaiasisene tugisüsteem õpetajate enesetõhusust või millist tuge veel vajatakse enesetõhususe suurendamiseks. Tulemused näitasid, et lasteaiasisene tugisüsteem toetab vastanute arvates neid pigem vähe. Keskmine hinnang selle kohta oli 9-pallisel skaalal vaid 3,36. Samuti näitasid tulemused, et lasteaedades on olemas erinevad tugispetsialistid, kuid ametite lõikes need varieeruvad (vt. tabel 9). Veel selgus, et enamuse (76,4%) küsimustikule vastanud õpetajatest pöörduvad toe saamiseks tugispetsialistide poole.

Tabel 9. Tugispetsialistide olemasolu lasteaedades

Tugispetsialist	Vastajate arv (%)
Eripedagoog	92 (72,4 %)
Logopeed	66 (52 %)
Psühholoog	6 (4,7 %)
Muusikaterapeut	1 (0,8 %)
Mänguterapeut	4 (3,1 %)
Sotsiaalpedagoog	16 (12,6 %)
Muu	13 (10,2 %)

Õpetaja enesetõhusus kaasava hariduse rakendamisel ja selle suurendamiseks pakutav tugi 17

Küsimusele juhtkonna poolse toetava tegevuse kohta selgus, et vähem, kui pooled vastajad seda nende kolme tegevuste osas, mida küsiti, üldse tunnetavad. Täpsem ülevaade on esitatud tabelis 10. Peaaegu pooled vastajatest leidsid, et juhtkond pigem ei toeta. tuues välja, et juhtkond on probleemist teadlik aga loodetakse, et õpetaja saab ise hakkama (42,5%). Lisaks tõi 3,9 % vastanutest välja, et juhtkonna poolne toetus puudub.

Tabel 10. Juhtkonna poolne toetav ja mittetoetav tegevus

Toetuseliik	Vastajate arv (%)
Emotsionaalne toetus	37 (21,9 %)
Toimuvad ümarlauaarutelud vastava ala spetsialistidega	56 (44,1%)
Võimaldatakse spetsiaalseid õppevahendeid ja -materjale	41 (32,3%)
Mittetoetus	
Probleemist ollakse teadlik aga loodetakse, et õpetaja saab ise hakkama	54 (42,5%)
Juhtkonnapoolne abi ja toetus puudub	5 (3,9%)

Tulemused mentori, supervisiooni ja kovisiooni rakendamise kohta enesetõhususe toetamiseks näitasid, et kõiki kolme tegevust kasutatakse alla poole vastajate hinnangul. Rohkem vastati, et neid tegevusi ei rakendata, aga umbes kolmandiku vastajate hinnangul nad seda sooviks. Täpsemalt on tulemused esitatud tabelis 11.

Tabel 11. Tegevused õpetajate enesetõhususe toetamiseks lasteaias

Tegevused toetuseks	Tulemused mitterakendamise kohta (%)	Tulemused rakendamise kohta (%)	Tulemused mitterakendamise ootuse kohta (%)
Mentori rakendamine	40,9%	31,5 %	27,6%
Kovisiooni rakendamine	45,7%	30,7 %	23,6%
Supervisiooni rakendamine	52%	23,6 %	24,4%

Õpetaja enesetõhusus kaasava hariduse rakendamisel ja selle suurendamiseks pakutav tugi 18

Välise tugiteenuse teadlikkuse kohta vastas 61,4 %, et nad on teadlikud välistest tugiteenustest. Samas vastas 32,3% õpetajatest, et nad on ainult mõningal määral teadlikud välistest tugiteenusest. Küsitlusele vastanud õpetajatest 6,3% ei ole üldse teadlikud lasteaiavälistest tugiteenustest. Tulemused näitasid, et lasteaiaväline tugisüsteem toetab vastanuid pigem vähe. Keskmise hinnang selle kohta oli 9-pallisel skaalal vaid 2,76.

Kvalitatiivse sisuanalüüsi tulemustest selgus, millist tuge õpetajad vajavad, et suurendada enesetõhusust kaasava hariduse rakendamisel. Tulemustes selgus, et vajatakse erinevaid spetsialiste. Enim vajatakse logopeede ja eripedagooge. Sisuanalüüsi tulemusena saadi neli kategooriat: tugispetsialistide vajadus, koolitused, väiksem rühm ja toe vajadus puudub. Kategooria “tugispetsialistide vajadus” all toodi välja koostööd spetsialistidega, erinevate spetsialistide vajadust, juhtkonna poolset tuge ja tugiisikute vajadust. Kategooria “koolitused” all toodi välja erialaste koolituste vajadus ja rohkem teadlikkust kaasava hariduse kohta. Kategooria “väiksem rühm” alla toodi välja, et rühmas võiks olla vähem lapsi või suurema laste arvuga rühmas rohkem tugiõpetajaid.

Arutelu

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärgiks oli anda ülevaade lasteaiatõpetajate hinnangutest enesetõhususele kaasava hariduse rakendamisel ning selgitada välja enesetõhususe suurendamiseks vajalik tugi. Peatükk on esitatud lähtuvalt uurimisküsimustest. Peatükis arutletakse tulemuste üle kahe uurimisküsimuse kontekstis.

Lasteaiatõpetajate hinnangud enda tööalasele enesetõhususele kaasava hariduse rakendamisel. Töö tulemused näitasid, et lasteaiatõpetajad hindasid oma enesetõhusust kaasava hariduse rakendamisel üldiselt kõrgeks, eriti õpetamise strateegiate ja laste kaasamise kategoorias. Kõige madalama keskmise sai rühma juhtimise kategooria. See viitab õpetajate ebakindlusele lahendada laste käitumisest tulenevaid keerulisi olukordi. Eriti madala hinnangu sai väide “Kui hästi Teie suudate tagada, et mõned probleemsed lapsed ei rikuks tervet õppetegevust?”. Saadud tulemused on kooskõlas Bandura (1997) sotsiaalkognitiivse teooriaga, mille kohaselt on enesetõhusus olukorrast sõltuv – inimene võib end tunda väga pädevana ühes olukorras, kuid ebakindlalt teises. Samuti toetab tulemust Ingersolli jt (2011) tähelepanu, et just praktilised kogemused ja toetav keskkond aitavad arendada enesetõhusust keerulistes olukordades. Sellest võib järeldada, et õpetajad tunnevad end enesekindlamalt õppetegevuste planeerimisel ja laste kaasamisel, kuid vajavad tuge ja arendust eelkõige rühma

Õpetaja enesetõhusus kaasava hariduse rakendamisel ja selle suurendamiseks pakutav tugi 19

juhtimise valdkonnas. Õpetajate toetamiseks võiks lasteaedades keskenduda praktilistele koolitustele, mis käsitlevad käitumisprobleemide ennetamist ja lahendamist. Samuti võiks pakkuda regulaarselt kovisiooni või supervisiooni, kus õpetajad saavad turvalises keskkonnas jagada oma kogemusi ja arutada keerulisi juhtumeid. Tulemused näitasid ka, et õpetajate haridustasemel oli nõrk, kuid statistiliselt oluline positiivne seos õpetamise strateegiate ja laste kaasamise enesetõhususe hinnangutega. Rühma juhtimisega seost ei ilmnenu. See kinnitab, et kõrgem haridustase toetab õpetajate enesekindlust eelkõige planeerimisel ja laste kaasamisel, kuid ei pruugi anda piisavat praktilist tuge keerukamate olukordade lahendamisel. Bandura (2006) on rõhutanud, et teadmised tuleb siduda praktilise tegevusega, et enesetõhusus kinnistuks. Sellest võib järeldada, et õpetajate professionaalne areng peab olema kombineeritud: teoreetiliste teadmiste edasiandmine peaks käima koos praktiliste kogemuste pakkumise ja reflekteerimisega. Soovitav on siduda täiendkoolitused mentorluse ja kolleegilt õppimisega. Oluline oli ka õpetajate teadmiste ja enesetõhususe vaheline seos. Statistiliselt oluline ja mõõdukas positiivne seos ilmnes kõigis kategooriates. Olulisim seos oli laste kaasamisega, seejärel rühma juhtimisega ning õpetamise strateegiatega. See on kooskõlas Sharma jt (2012) ning Florian & Linklateri (2010) uurimustega, kus on leitud, et teadmised kaasava hariduse põhimõtetest suurendavad õpetajate enesekindlust ning valmisolekut kohandada õppetegevusi vastavalt laste vajadustele.

Lasteaiaõpetajate enesetõhususe suurendamiseks pakutav ja vajalik tugi kaasava hariduse rakendamisel. Tulemused näitasid, et õpetajad vajavad enesetõhususe suurendamiseks eelkõige lasteaiasisest tuge. Haridusasutuse sisemise tugisüsteemi toetusele anti 9-pallisel skaalal keskmiseks hindeks 5,71, mis viitab mõõdukale toetusele ja see peaks olema kindlasti suurem. Juhtkonna toele anti õpetajate poolt erinevaid hinnanguid. Enim mainiti toetuseks spetsialistidega ümarlauaarutelusid. Samas tõid peaaegu pooled välja, et kuigi juhtkond on teadlik probleemidest, jääb lahenduste otsimine õpetajate õlule. Meristo ja Eisenschmidt (2014) on rõhutanud, et positiivne sisekliima ja juhtkonna toetus on võtmetegurid õpetaja toimetulekus ja enesekindluses. Sellest võib järeldada, et juhtkonna roll õpetaja enesetõhususe toetamisel pole piisav. Seega tuleks koolitustesse kaasata ka juhtkond, et kujundada teadlik ja toetav juhtimine.

Samuti selgus, et enim vajatakse tugispetsialistidest logopeede ja eripedagooge. Bandura (1997) järgi mõjutab enesetõhusust tugevalt ka keskkond- kui õpetaja ei tunne, et tal on vajalike oskustega inimesi, kellele toetuda, võib tema motivatsioon ja enesekindlus langeda. Saadud tulemus viitab vajadusele suurendada tugispetsialistide kättesaadavust. Selleks tuleks riiklikul ja kohalikul tasandil suurendada investeeringuid tugispetsialistide kaasamisse.

Olulise toena enesetõhususe suurendamiseks kaasava hariduse rakendamisel tõusid esile ka koolitused. Üle poole vastanutest soovis osaleda koolitustel kaasava hariduse teemadel. Saadud tulemus kinnitab vajadust suurendada koolituste kättesaadavust ja paindlikkust. Bandura (2006) ja Ingersoll jt (2011) on rõhutanud, et praktiliste ja kogemuspõhiste õppimisvõimaluste kaudu arenevad õpetaja enesetõhusus ja toimetulek keerulistes olukordades. Koolitusi tuleks siduda tööalase praktikaga ja pakkuda lisaks individuaalseid tugivorme, nagu mentorlus, kovisioon või supervisioon. Samuti tuleks juhtkondadele rõhutada, et õpetajate koolitusvajaduste arvestamine on osa tõhusast juhtimisest. Kokkuvõttes võib väita, et õpetajate enesetõhususe toetamine nõuab süsteemset lähenemist, mis ühendab: pädevate tugispetsialistide olemasolu, juhtkonna praktilise ja emotsionaalse toe, ning regulaarsed, praktilised ja meeskondlikud koolitused. Sellise lähenemise rakendamine võimaldab õpetajatel kogeda „meistrikogemust“ (Bandura, 1997), mis kinnistab usku oma pädevusse ning loob eeldused kvaliteetse kaasava hariduse elluviimiseks koolieelses lasteasutuses.

Töö piirangud ja praktiline väärtus

Käesoleva uuringu piiranguks võib pidada küsimustiku kolmandas osas mitmete erinevate skaalade kasutamist, mis raskendas tulemuste esitamist, tõlgendamist ja analüüsimist. Töö praktiline väärtus seisneb selles, et see andis võimaluse leida aspekte, mis toetavad või võiksid edaspidi rohkem toetada õpetajate enesetõhusust kaasava hariduse rakendamisel veel rohkem. Töö tulemused tõid esile ka õpetajate mure, et neid jäetakse sageli probleemidega üksi, mis viitab suuremale toe vajadusele, et toetada õpetajate professionaalset arengut ja kaasava hariduse tõhusat rakendamist.

Edasised uurimused võiksid keskenduda konkreetsete tugimeetmete mõju hindamisele ning õpetajate enesetõhususe kujunemisele ajas. Selleks sobiks kasutada kombineeritud meetodeid, nagu intervjuud ja vaatlused, mis võimaldaksid sügavamalt mõista enesetõhususe kujunemist ning toetavate tegevuste toimimist erinevates lasteaedades. Täiendavalt oleks soovitatav uurida ka juhtkondade arusaamu õpetajate toetamisest ning hinnata, kuidas institutsionaalsed praktikad (nt. õpetajate ja tugispetsialistide koostöö korraldamine, tugispetsialistide olemasolu, mentorlus, koolitused) mõjutavad õpetajate enesetõhusust ja toimetulekut kaasava hariduse kontekstis.

Tänuõnad

Täname oma juhendajat Pille Nelist asjatundliku ja toetava juhendamise eest. Samuti kõiki uurimuses osalenud lasteaiasõpetajaid, kes olid nõus käesolevas uurimuses osalema. Suured tänud meie tööandjatele ning kogu kollektiivile toetuse ja mõistmise eest meie õpingute ajal.

Õpetaja enesetõhusus kaasava hariduse rakendamisel ja selle suurendamiseks pakutav tugi 21

Siiralt täname ka oma perekondi ja lähedasi sõpru, kes olid meile toeks bakalaureuseõppe vältel.

Autorsuse kinnitus

Kinnitame, et oleme koostanud ise käesoleva lõputöö ning toonud korrektselt välja teiste autorite ja toetajate panuse. Töö on koostatud lähtudes Tartu Ülikooli haridusteaduste instituudi lõputöö nõuetest ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega.

Eve Järve
(allkirjastatud digitaalselt)
Kuupäev: 16.05.2025

Sigrid Plakso
(allkirjastatud digitaalselt)
Kuupäev:16.05.2025

Kasutatud allikad

- Bandura, A. (1994). Self-efficacy. In V. S. Ramachaudran (Ed.), *Encyclopedia of human behavior* (Vol. 4, pp. 71–81). Academic Press
- Bandura, A. (1997). *Self-efficacy: The exercise of control*. New York: W. H. Freeman.
- Bandura, A. (1977). Self-efficacy: Toward a unifying theory of behavioral change. *Psychological Review*, 84, 191-215.
- Bandura, A. (2006). Guide to the construction of self-efficacy scales. Pajares, F. & Urdan, T. Self-efficacy beliefs of adolescents (pp. 307–337). Greenwich, CT: Information Age
- Beilmann, Mai (2020). Küsitlusuuringud. Beilmann, Mai; Roots, Ave; Rootalu, Kadri (Toim.). Sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õpibaas Tartu.
- Bilali, O. (2013). Teaching Efficacy to Student Teachers in the Faculty of Education, Elbasan Albania. *Journal of Educational and Social Research*, 3(1), 179–185. <https://doi.org/10.5901/jesr.2013.v3n1p179>
- Cohen, L., Manion, L., & Morrison, K. (2017). *Research methods in education*.
- Durowoju, E. O., & Onuka, A. O. U. (2015). Teacher Self-Efficacy Enhancement and School Location: Implication for Students' Achievement in Economics in Senior Secondary School in Ibadan, Oyo State, Nigeria. *Journal of Education and Practice*, v6 n11 p109115 2015
- Emmer, E. T., & Stough, L. M. (2001). Classroom management: A critical part of educational psychology, with implications for teacher education. *Educational Psychologist*, 36(2), 103–112. https://doi.org/10.1207/S15326985EP3602_5
- Florian, L. (2014). What counts as evidence of inclusive education? *European Journal of Special Needs Education*, 29(3), 286-294. <https://doi.org/10.1080/08856257.2014.933551>
- Florian, L. & Linklater, H. (2010). Preparing teachers for inclusive education: using inclusive pedagogy to enhance teaching and learning for all. *Cambridge Journal of Education*, 40(4), 369–386. <https://doi.org/10.1080/0305764X.2010.526588>
- Gibson, S., & Dembo, M. H. (1984). Teacher efficacy: A construct validation. *Journal of Educational Psychology*, 76(4), 569–582. <https://doi.org/10.1037/0022-0663.76.4.569>

- Haridus- ja Teadusministeerium. (s.a.). *Toe vajadusega õpilased: õppekorraldus ja tugiteenused*. <https://www.hm.ee/uldharidus-ja-noored/alus-pohi-jakeskharidus/toevajadusega-opilased-oppekorraldus-ja-tugiteenused#voim>
- Hoover-Dempsey, K.V & Sandler, H.M. (1997). Why Do Parents Become Involved in Their Children's Education? *Review of Educational Research*, 67(1), 3–42. <https://doi.org/10.3102/00346543067001003>
- Häidkind, P., & Oras, K. (2016). The notion of inclusive education and challenges for the teacher in kindergartens and the first stage of school. *Eesti Haridusteaduste Ajakiri*, nr 4(2), 2016, 60–88. doi: <http://dx.doi.org/10.12697/eha.2016.4.2.04>
- Ingersoll, R., & Strong, M. (2011). The impact of induction and mentoring programs for new teachers: A critical review of the research. *Review of Educational Research*, 81(2), 201-233. <https://doi.org/10.3102/0034654311403323>
- Kasak, K. (2014). *Koolieelsete lasteasutuste õpetajate enesetõhusus ja selle seosed õpetajate kollektiivse tõhususe, juhtkonna poolse toetuse tajumise ja taustateguritega* [magistritöö, Tartu Ülikool]. DSpace. <http://hdl.handle.net/10062/42327>
- Lang, A., Sandre, S.L., Epp Kallaste, E., Sõmer, M. (2021). *Alushariduse ja lapsehoiu uuring*. https://centar.ee/failid/alushariduse_raport/
- Lukáčová, K. (2018). Teacher self-efficacy as a predictor of burnout. In *International Journal of Education and Psychology in the Community*, 8(1/2), 112–123
- Lukáčová V., Fenyvesiová, L., Tirpáková, A., Malá, E. (2018). Teachers' Self-Efficacy as a determinant of lesson management quality. *TEM Journal*, 7(3), 662–669. <https://doi.org/10.18421/TEM73-25>
- Malinen, O.-P., Savolainen, H., & Xu, J. (2013). Dimensions of teacher self-efficacy for inclusive practices among mainland chinese pre-service teachers. *Journal of International Special Needs Education* 16(2), 82–93. <https://doi.org/10.9782/2159-4341-16.2.82>
- Malva, L., Linde, M., Poom-Valickis, K., & Leijen, Ä. (2018). *OECD õpetaja pedagoogiliste teadmiste pilootuuringu Eesti raport* [raport, Tallinna Ülikool; Tartu Ülikool; Haridus-ja Teadusministeerium]. DSpace. <http://hdl.handle.net/10062/59451>
- Meristo, M., & Eisenschmidt, E. (2014). Novice teachers' perceptions of school climate and selfefficacy. *International Journal of Educational Research*, 67, 1–10.

<https://doi.org/10.1016/j.ijer.2014.04.003>

- Meristo, M. (2016). *Personal and contextual factors shaping novice teacher's early professional career* [magistritöö, Tallinna Ülikool]. ETERA.
<https://www.etera.ee/zoom/19638/view?page=3>
- Mugu, Ü. (2011). *Tartu linna õpetajate läbipõlemise, enesetõhususe ja taustategurite seosed*. [magistritöö, Tartu Ülikool]. DSpace. <http://hdl.handle.net/10062/19266>
- Nelis, P., Pedaste, M., & Šuman, C. (2023). Kaasava hariduse rakendamise mudel ja võtmetunnused koolieelses lasteasutuses. *Eesti Haridusteaduste Ajakiri*, nr 11(1), 2023, 48–74 <https://doi.org/10.12697/eha.2023.11.1.03>
- Park, S (2016). *Development and Validation of a Crisis Self-Efficacy Scale* [doctoral dissertation, University of Tennessee]. TRACE.
https://trace.tennessee.edu/utk_graddiss/3661
- Perera, H. N., Granziera, H., & McIlveen, P. (2017). Profiles of teacher personality and relations with teacher self-efficacy, work engagement, and job satisfaction. *Personality and Individual Differences. Volume 120, 1 January 2018, Pages 171-178*
<https://doi.org/10.1016/j.paid.2017.08.034>
- Pindis, A. (2020). *Kaasava hariduse rakendamine koolieelse lasteasutuse sobitusrühmades käivate eakohase arenguga laste vanemate kogemuse ja arvamuse näitel Tartus* [magistritöö, Tartu Ülikool]. DSpace. <http://hdl.handle.net/10062/68596>
- Riigikontroll (2020). Hariduse tugiteenuste kättesaadavus. Kas lapsed saavad hariduse omandamisel lasteaias ja koolis vajalikke tugiteenuseid? Riigikontrolli aruanne Riigikogule. Tallinn. Külalstatud aadressil [https://www.riigikontroll.ee/Suhtedavalikku
sega/Pressiteated/tabid/168/ItemId/1306/amid/557/language/etEE/Default.aspx](https://www.riigikontroll.ee/Suhtedavalikku%20sega/Pressiteated/tabid/168/ItemId/1306/amid/557/language/etEE/Default.aspx).
- SA KUTSEKODA. (2018). *Tulevikuvaade tööjõu- ja oskuste vajadusele: haridus ja teadus*.
[https://oska.kutsekoda.ee/wp-content/uploads/2018/09/OSKA-Hariduse-ja-
teaduseuringuaruanne-2018.pdf](https://oska.kutsekoda.ee/wp-content/uploads/2018/09/OSKA-Hariduse-ja-teaduseuringuaruanne-2018.pdf)
- Sarapuu, M., Viidu, L. (2022). *Kaasav haridus tavakooli liitklassides* [magistritöö, Tartu Ülikool]. DSpace. [https://dspace.ut.ee/server/api/core/bitstreams/2e1be0b7-
849642e8893b-13d74c75a529/content](https://dspace.ut.ee/server/api/core/bitstreams/2e1be0b7-849642e8893b-13d74c75a529/content)
- Sharma, U., & George, S. (2016). Understanding teacher self-efficacy to teach in inclusive classrooms. In S. Garvis & D. Pendergast (Eds.), *Asia-Pacific perspectives on teacher self-efficacy* (pp. 37–51). SensePublishers. [https://doi.org/10.1007/978-94-
63005210_3](https://doi.org/10.1007/978-94-63005210_3)

- Sharma, U., Loreman, T., & Forlin, C. (2012). Measuring teacher efficacy to implement inclusive practices. *Journal of Research in Special Educational Needs*, v12 n1 p12-21 Jan 2012. DOI:10.1111/j.1471-3802.2011.01200.x
- Sild, E. (2018). *Algajate õpetajate tööga seotud motivatsiooni ja enesetõhususe seosed Viljandi ja Pärnu maakonna õpetajate näitel* [magistritöö, Tartu Ülikool]. DSpace. <http://hdl.handle.net/10062/61532>
- Simso, T. (2021). *Alustavate lasteaiaõpetajate hinnangud oma tööalase läbipõlemise indikaatoritele ja enesetõhususele ning nendevahelised seosed* [magistritöö, Tartu Ülikool]. DSpace. <https://dspace.ut.ee/bitstreams/91a435da-2250-4424-bfca-8ab376c69d53/download>
- Tamm, G., Kõiv, K., Zagura, N., Rozgonjuk, D., Türk, Ü., Taimalu, M., Külmoja, I., Podberjoznaja, G., Agajev, S. ja Konstabel, K. (2016). Õpetaja enesetõhususega seotud mõõtevahendi kohandamine. Tartu Ülikooli sotsiaalteaduslike rakendusuringute keskus. Tervise Arengu Instituut.
- Tammemäe, P., Kikkull, M., Rannaste, H., Rõõmus, M., & Ader, A. (2023). Õpetajate professionaalne areng ja kollektiivne õppimine: koostöökultuuri ja organisatsioonilise õppimise kujundamine. *Tallinna Ülikooli haridusinnovatsiooni keskus*.
- Tammemäe, T., Lilleoja, L., & Nelis, P. (2023). Osalejate hinnangud meeskonnakoolitusele kaasava hariduse tähenduslikust rakendamisest koolieelses lasteasutuses. *Eesti Haridusteaduste Ajakiri*, nr 11(1), 2023, 75–102. <https://doi.org/10.12697/eha.2023.11.1.04>
- Taimalu, M., & Õim, O. (2005). Eesti õpetajate arvamused õpetaja efektiivsuse ja mõjutavate faktorite kohta. *TRAMES. Humanitaar- ja Sotsiaalteaduste Ajakiri*, 9(2):177–191. <https://doi.org/10.3176/tr.2005.2.05>
- Tschannen-Moran, M., & Woolfolk Hoy, A. (2001). Teacher efficacy: Capturing an elusive construct. *Teaching and teacher education*, 17(7), 783-805. [https://doi.org/10.1016/S0742-051X\(01\)00036-1](https://doi.org/10.1016/S0742-051X(01)00036-1)
- Weiss, S., Lerche, T., Muckenthaler, M., Heimlich, U., & Kiel, E. (2019). Making inclusive instruction succeed: What matters (most) from teachers' perspectives? The role of teachers' personal characteristics, joint professional work, and school-related parameters. *Educational Research and Evaluation*, 25(3–4), 145–162. DOI: 10.1080/13803611.2019.1646142

Yada, A., Leskinen, M., Savolainen, H., & Schwab, S. (2022). Meta-analysis of the relationship between teachers' self-efficacy and attitudes toward inclusive education. *Teaching and Teacher Education, 109*, 103521. <https://doi.org/10.1016/j.tate.2021.103521>

Lisa 1. Küsimustik

Õpetaja enesetõhusus kaasava hariduse rakendamisel ja selleks pakutav tugi koolieelses lasteasutuses.

Lugupeetud lasteaiaõpetaja!

Oleme Tartu Ülikooli koolieelse lasteasutuse õpetaja õppekava kolmanda kursuse õpilased ja koostame bakalaureusetööd, mille eesmärk on välja selgitada õpetaja enesetõhusus kaasava hariduse rakendamisel ja selleks pakutav tugi koolieelses lasteasutuses. Küsimustikus vastamine annab Teile hea võimaluse mõelda oma tööle ning analüüsida ennast õpetajana. Teie panus selle väljaselgitamiseks on väga oluline. Vastamine on anonüümne ning vastuseid kasutatakse vaid uuringu tulemustes kokkuvõtlikult.

Küsimustiku täitmine võtab aega umbes 10-15 minutit.

Vastused palun saata hiljemalt 25.02.2025. Aitäh, et olete nõus vastama!

Lugupidamisega Eve

Järve eve.jarve@ut.ee

Sigrid Plakso

sigrid.plakso@ut.ee

Tartu Ülikool KELA

Juhendaja Pille Nelis (PhD)

*Kohustuslik

Taustaandmed

Palun vastake kõigile küsimustele ausalt.

Milline on Teie haridustase?*

- Keskkharidus
- Keskeriharidus
- Rakenduskõrgharidus
- Bakalaureusekraad
- Magistrikraad
- Doktorikraad
- Muu

Millised on Teie teadmised kaasavast haridusest?*

- Väga head
- Head
- Keskmised
-

- Vähesed
- Väga vähesed

Kas Te olete osalenud kaasava hariduse teemalistel koolitustel?*

- Palju (vähemalt 40 tundi)
- Vähesel määral Ei ole üldse

I osa Õpetaja enesetõhusus

Palun esitage oma arvamus iga alloleva küsimuse kohta kuivõrd see Teie arvates Teie kohta hetkel kehtib skaalal (1) “Üldse mitte” kuni (9) “Väga palju”. Palun vastake igale küsimusele, võttes arvesse oma praeguseid võimeid, ressursse ja võimalusi.

1. Kui palju Teie saate teha selleks, et jõuda kõige keerulisemate lasteni oma rühmas?*
2. Kui palju Teie saate teha, et aidata laste kriitiliselt mõelda?*
3. Kui palju Teie saate teha, et ohjata laste segavat käitumist õppe- ja kasvatustöös?*
4. Kui palju Teie saate teha, et motiveerida lapsi, kes ei ole õppetegevusest huvitatud?*
5. Millisel määral Teie suudate lastele selgeks teha oma ootusi nende käitumise kohta?*
6. Kui palju Teie saate teha, et lapsed usuksid, et nad võivad ülesannetega hästi hakkama saada?*
7. Kui hästi Teie suudate vastata laste esitatud rasketele küsimustele?*
8. Kui hästi Teie suudate lastele kehtestada töökorraldusi, et tegevused kulgeksid ladusalt?*
9. Kui palju Teie saate teha, et aidata lastel väärtustada õppimist?*
10. Millisel määral Teie suudate hinnata, kui hästi on lapsed Teie poolt õpetatust aru saanud?*
11. Millisel määral Teie suudate sõnastada laste jaoks häid küsimusi?*
12. Kui palju Teie saate teha, et soodustada laste loovust?*
13. Kui palju Teie saate teha, et lapsed järgiksid rühma reegleid?*
14. Kui palju Teie saate teha, et aidata tuge vajaval lapsel õpitust paremini aru saada?*
15. Kui palju Teie saate teha, et rahustada teisi segavat või lärmavat last?*
16. Kui hästi Teie suudate korraldada õppetegevust, et see arvestaks iga lapse eripäraga rühmas?*
17. Kui palju Teie saate teha, et kohandada oma õppetegevusi erinevate laste jaoks sobivale tasemele?*
18. Kui palju Teie suudate kasutada erinevaid hindamisstrateegiaid laste hindamisel?*
19. Kui hästi Teie suudate tagada, et mõned probleemsed lapsed ei rikuks tervet õppetegevust?*
20. Millisel määral Teie suudate esitada lastele alternatiivseid selgitusi või näiteid, kui lastel on arusaamisega raskusi?*
21. Kui hästi Teie suudate reageerida trotslikult käituvatele lastele?*
22. Kui palju Teie suudate toetada peresid, et aidata nende lastel lasteaias hästi hakkama saada?*
23. Kui hästi Teie suudate rakendada õppetegevuses erinevaid õppemeetodeid?*

•

24. Kui hästi Teie suudate pakkuda jõukohaseid väljakutseid võimekatele lastele?*

*Kohustuslik

II osa Enesetõhususeks pakutav tugi

Palun vastake kõigile küsimustele, et välja selgitada milline on enesetõhususe suurendamiseks pakutav tugi seoses kaasava hariduse rakendamisega. Oluline on Teie, kui vastaja, arvamus.

1. Millised tugispetsialistid töötavad Teie haridusasutuses?*

Palun vastake järgmisele küsimusele, märkides ära kõik sobivad variandid.

Eripedagoog

- Logopeed
- Psühholoog
- Muusikaterapeut
- Mänguterapeut
- Sotsiaalpedagoog
- Füsioterapeut
- Muu

2. Kas Te olete pöördunud tugispetsialisti poole lähtudes enda vajadustest õpetajana?*

- Jah
- Ei

3. Kuivõrd toetab haridusasutuse sisene tugisüsteem Teid kui õpetajat?* (Haridusasutuse sisese tugisüsteemi all mõtleme Teie asutuses töötavaid tugispetsialiste).

Vastake skaalal (1) "Üldse mitte" kuni (9) "Väga palju"

4. Kas Te olete teadlik väljaspool lasteaeda osutatavatest tugiteenustest?*

- Jah
- Ei
- Mõnel määral

5. Kuivõrd toetab haridusasutuse väline tugisüsteem Teid kui õpetajat?*

Vastake skaalal (1) "Üldse mitte" kuni (9) "Väga palju"

6. Kas Te olete saanud piisavalt (täiend)koolitusi kaasava hariduse rakendamiseks?*

- Jah
- Ei
- Sooviksin veel koolitusi
- Sooviksin veel koolitusi, kuid juhtkond ei võimalda

7. Milline on juhtkonnapoolne abi ja toetus õpetajale kaasava hariduse rakendamisel?*

- Emotsionaalne toetus
- Toimuvad ümarlauaarutelud vastava ala spetsialistidega
- Võimaldatakse spetsiaalseid õppevahendeid ja -materjale
-

- Probleemist ollakse teadlik, kuid loodetakse, et õpetaja saab ise hakkama
- Juhtkonna abi ja toetus puudub
- Muu

8. Kas juhtkond võimaldaks Teile mentorit kaasava hariduse rakendamisel tulenevate probleemide lahendamiseks?*

- Jah
- Ei
- Ei, kuid oleksin sellest huvitatud

9. Kas juhtkond on kasutanud kovichiooni kaasava hariduse rakendamisel tulenevate probleemide lahendamiseks?*

- Jah
- Ei
- Ei, kuid oleksin sellest huvitatud

10. Kas juhtkond on kasutanud supervisiooni kaasava hariduse rakendamisel tulenevate probleemide lahendamiseks?*

- Jah
- Ei
- Ei, kuid oleksin huvitatud

11. Kas Teie arvates vajaks lasteaed veel mõnda tugispetsialisti? Kui jah, siis kirjutage keda ja miks.*

12. Millist tuge Te veel vajaksite, et tulla paremini toime kaasava hariduse rakendamisega?*

•

Lisa 2. Väidete jaotumine kategooriatesse

Enesetõhususe skaalal

I Õpetamise strateegiate alla kuuluvad väited:

1. Kui hästi Teie suudate vastata laste esitatud rasketele küsimustele?
2. Millisel määral Teie suudate hinnata, kui hästi on lapsed Teie poolt õpetatust aru saanud?
3. Millisel määral Teie suudate sõnastada laste jaoks häid küsimusi?
4. Kui hästi Teie suudate korraldada õppetegevust, et see arvestaks iga lapse eripäraga rühmas?
5. Millisel määral Teie suudate esitada lastele alternatiivseid selgitusi või näiteid, kui lastel on arusaamisega raskusi?
6. Kui hästi Teie suudate rakendada õppetegevuses erinevaid õppemeetodeid?
7. Kui hästi Teie suudate pakkuda jõukohaseid väljakutseid võimekamatele lastele?
8. Kui palju Teie saate teha selleks, et jõuda kõige keerulisemate lasteni oma rühmas? II

Rühma juhtimise alla kuuluvad väited:

1. Kui palju Teie saate teha, et ohjata laste segavat käitumist õppe- ja kasvatustöös?
2. Millisel määral Teie suudate lastele selgeks teha oma ootusi nende käitumise kohta?
3. Kui hästi Te suudate lastele kehtestada töökorraldusi, et tegevused kulgeksid ladusalt?
4. Kui palju Teie saate teha, et lapsed järgiksid rühma reegleid?
5. Kui palju Teie saate teha, et rahustada teisi segavat või lärmavat last?
6. Kui palju Teie saate teha, et kohandada oma õppetegevusi erinevate laste jaoks sobivale tasemele?
7. Kui hästi Teie suudate tagada, et mõned probleemsed lapsed ei rikuks tervet õppetegevust?
8. Kui hästi Teie suudate reageerida trotslikult käituvatele lastele? III Laste kaasamise alla kuuluvad väited:

1. Kui palju Teie saate teha, et aidata lastel kriitiliselt mõelda?
2. Kui palju Teie saate teha, et motiveerida lapsi, kes ei ole õppetegevusest huvitatud?
3. Kui palju Teie saate teha, et lapsed usuksid, et nad võivad ülesannetega hästi hakkama saada?
4. Kui palju Teie saate teha, et aidata lastel väärtustada õppimist?
5. Kui palju Teie saate teha, et soodustada laste loovust ?
6. Kui palju Teie saate teha, et aidata tuge vajaval lapsel õpitud paremini aru saada?
7. Kui palju Teie suudate toetada peresid, et aidata nende lastel lasteaias hästi hakkama saada?

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Meie, Eve Järve ja Sigrid Plakso,

(autori nimi)

1. anname Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) meie loodud teose
ÕPETAJA ENESETÕHUSUS KAASAVA HARIDUSE RAKENDAMISEL JA
ENESETÕHUSUSE SUURENDAMISEKS PAKUTAV TUGI KOOLIEELSES
LASTEASUTUSES ,

(lõputöö pealkiri)

mille juhendaja on Pille Nelis,

(juhendaja nimi)

reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.

2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Eve Järve
16.05.2025

Sigrid Plakso
16.05.2025